

1 NOVEMBER 1928.

AFLEVERING 7.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en Dr. JAC. P. THIJSSSE.

REDACTIE:

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

Dr. JAC. P. THIJSSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

Dr. JAC. P. THIJSSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER HALFJAAR f 3.25.

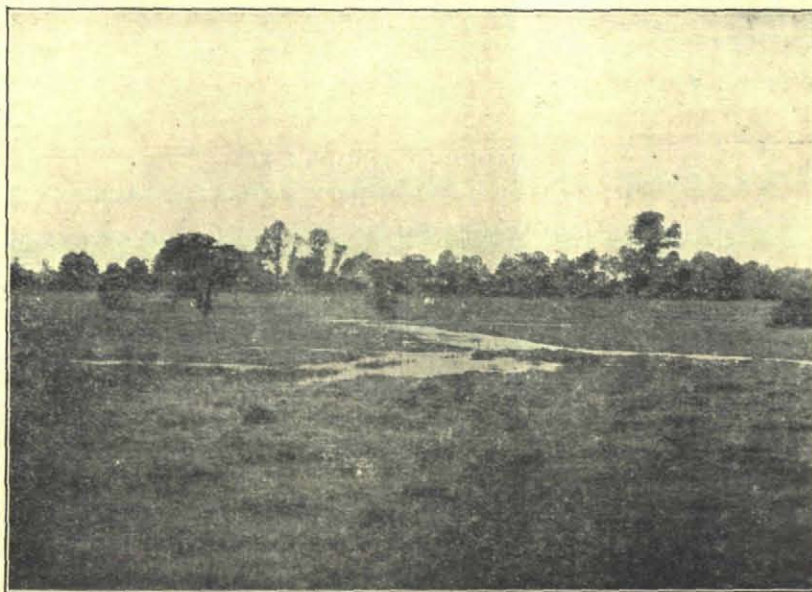
DRENTE.

BEIJERINCK (Dr. W.) schrijft ons onder datum van 20 September 1928: „Tevens bericht ik u, dat ik vandaag op een excursie der N. N. V. Afdeeling Assen en Omstreken in de bosschen van Kremboong bij Hoogeveen, zoo gelukkig ben geweest, om een prachtige groeiplaats van *Linnaea borealis* te ontdekken. De groeiplaats is belangrijk uitgestrekter dan die te Appelscha en weer te midden van een hektaren overdekkende Kraaiheide-vegetatie onder grove den. Bovendien hebben deze planten gebloeid, wat van die bij Appelscha nog niet is waargenomen. Aansluitend aan de *Linnaea*-groeiplaats (zeker een paar aren groot) ontdekte Dr. van Waning-Bolt van Smilde een nog veel uitgestrektere groeiplaats van de Orchidee *Goodyera repens*.

Altijd dus iets nieuws uit Drente en altijd iets bijzonders! Vijftig jaar geleden was het voor ons het geheimzinnige land van de hunebedden en van het veenbranden. Niet de turfbranden van tegenwoordig, maar de ouderwetsche brand in het veen als voorbereiding voor het zaaien van boekweit. De rook ervan drong op heldere voorjaarsdagen door tot Amsterdam en als wij den pittigen geur opsnoven, zeiden we met welbehagen: „veenbranden in Drente”. En Henry Havard vertelde in

„Les Frontières menacées” van zijn zwerftochten over de Drentsche hei als gold het de prairieën van het Verre Westen. Het leek ons een haast onervulbare wensch, om eens dat wonderland te betreden.

Later is het er toch van gekomen en dat gebeurde net bijtijds, om nog een forschen indruk te krijgen van het merkwaardige landschap, van de eindeloze heiden, waar we de korhoenders opjoegen, van haast ondoordringbaar kreupelhout, waar de *Trientalis* zijn zevenpuntige witte bloemenster vertoonde; van venige broekheide, waar bloemrijke plassen ons het spoor bijster maakten, wanneer we de schilderachtige dorpjes zochten in hun krans van bouwland en bosch met hun breede schapedriften en de wallen begroeid met indrukwekkende eiken en

Oud Drente. De meanders van het Loodiep met boomenwal op den achtergrond.

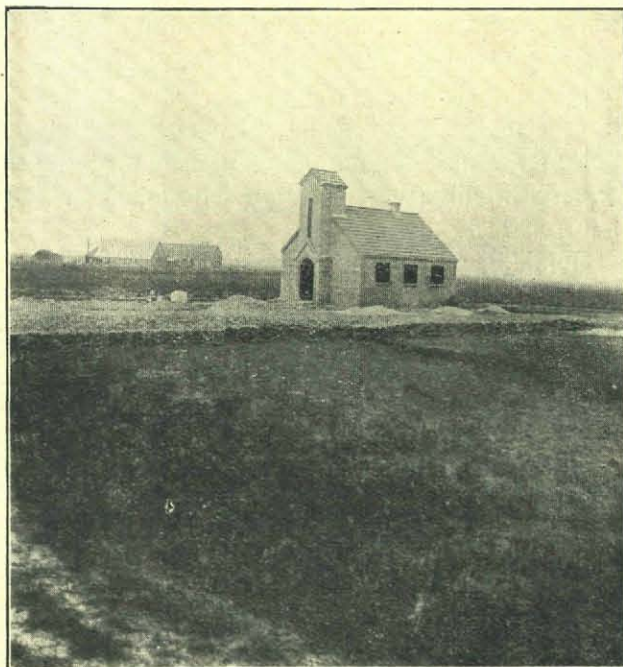
sierlijk heestergewas. En dan de Hondsrug, die het in hoogte moet afleggen tegen de Veluwsche heuvelen, maar die door de beslistheid van zijn lijn toch een waarlijk grootschen indruk maakt. En waar de ploeg of de spade dien Hondsrug hebben geraakt, komt een keienmassa aan den dag, die duidelijker dan waar ook in ons land getuigt van den Noorschen oorsprong van ons diluviaal dek.

De flora van Drente was destijds — ik spreek nu van meer dan dertig jaar geleden — lang niet zoo goed bekend als thans. Wij wisten wel, dat op enkele plaatsen de Zevenster *Trientalis* te vinden was en dat bij Havelte de Dennenorchis *Goodyera repens* groeide. En dan, als groote bijzonderheid, en alweer een band met Noordelijk Europa, ergens in den Zuidoosthoek in de nabijheid van het

Zwarte Meer, daar groeide de mos-steenbreek *Saxifraga Hirculus*. Die plant was ons voornaamste ijstijd-relict, een van de planten, die hier al kort na het terugtrekken van het Scandinaafsche ijs was komen opdagen en zich door alle eeuwen heen, hoe, dat zou ik wel eens willen weten, met en op het groeiend, koele hoogveen had weten te handhaven.

Dan, in het begin van deze eeuw komt er een prachtige ontdekking. Bij Zeijen in het eiken kreupelbosch van de Zeijer Strubben blijkt in grooten overvloed de Zweedsche Kornoelje (*Cornus Suecica*) te groeien, ook alweer zoo'n Noordelijke gast, een ijsrelict. En het is niet een enkel, eenzaam polletje, dat daar groeit, maar honderden vierkante meters zijn er mee bezet, tegen de eiken stronken, langs de walletjes, zoodat het er in de lente wit ziet van de bloesem en in den nazomer gloren de roode steenvruchten tusschen het groen. Een heerlijke plant, die Zweedsche kornoelje. Zij is later nog gevonden op een paar plaatsen in Westerwolde, maar daar bij Zeyen in de Strubben, die zelf ook een natuurmonument zijn, staat zij het schoonst en overvloedigst. De Zevenster *Trientalis* houdt haar trouw gezelschap.

Nu begonnen wij in Holland erg te krijgen en menigee ging wandelen in Drente, uitkijkend naar die Ijsrelicten en op een kwaden dag zat ik ook in den Zuidoosthoek, om het Zwarte Meer te zoeken en de Mos-steenbreek *Saxifraga Hirculus*. Het Zwarte Meer vond ik wel, dat wil zeggen den bodem, want het was al lang leeg geloopt en van de Mos-steenbreek geen spoor. Een eindje verderop kwamen wij aan een geul, die hoog en droog lag in de hei, dat was de voormalige bedding van de Rundergans, een rivier.

Nieuw Drente, een schrikbeeld uit het overgangstijdperk.

dag zat ik ook in den Zuidoosthoek, om het Zwarte Meer te zoeken en de Mos-steenbreek *Saxifraga Hirculus*. Het Zwarte Meer vond ik wel, dat wil zeggen den bodem, want het was al lang leeg geloopt en van de Mos-steenbreek geen spoor. Een eindje verderop kwamen wij aan een geul, die hoog en droog lag in de hei, dat was de voormalige bedding van de Rundergans, een rivier.

op een kwaden dag zat ik ook in den Zuidoosthoek, om het Zwarte Meer te zoeken en de Mos-steenbreek *Saxifraga Hirculus*. Het Zwarte Meer vond ik wel, dat wil zeggen den bodem, want het was al lang leeg geloopt en van de Mos-steenbreek geen spoor. Een eindje verderop kwamen wij aan een geul, die hoog en droog lag in de hei, dat was de voormalige bedding van de Rundergans, een rivier.

Tegelijkertijd en vooral sinds het laatste tiental jaren van de negentiende eeuw werden ook andere deelen van Drente onder handen genomen, de hooge heiden, de zandverstuivingen, eerst hier en daar op bescheiden schaal, later in ondernemingen van grooter omvang. Het is hier de plaats niet, om te onderzoeken of te verklaren, dat die ontginningen en vooral het veenderij-bedrijf in sommige jaren niet spaak liepen, maar een crisis doormaakten, waardoor onder de veenen landarbeiders vaak nood-toestanden optraden. Een dergelijke periode ligt thans nog versch in het geheugen en menig argeloos krantenlezer kan Drente niet noemen zonder „Arm” er voor te plaatsen en in zijn verbeelding te aanschouwen een miserable plaggenhut en een havelooze vrouw met roodbruin touwhaar, als een uitgeplozen veenvlokturf. En hij hoopt, dat er maar veel geld mag komen, waar vandaan dat doet er niet toe, om die arme Drentenaren te helpen aan werk, ontginning, kanalen, wegen enz. enz. De beduusde natuurvriend, die van dit alles hoort en leest, raakt misschien ook de kluts kwijt en meent al dra, dat er van het merkwaardige, nog lang niet genoeg gekende studieveld, dit landschap van onbeschrijfelijke eigenaardige schoonheid, niets meer zal overblijven dan nuchterheid en leelijkheid.

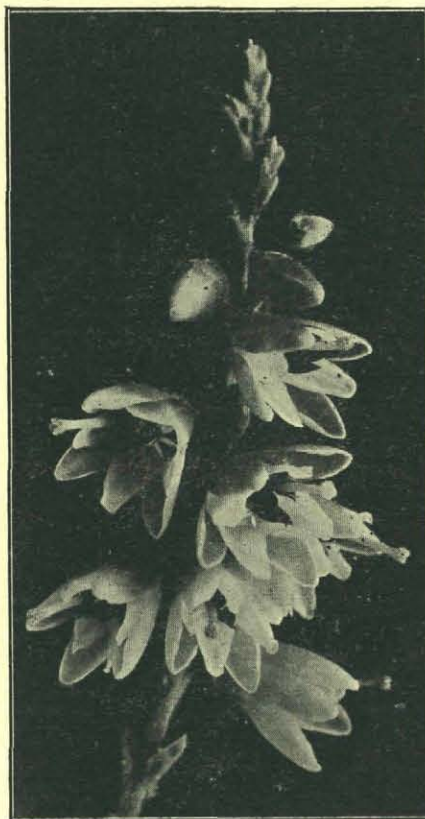
Gelukkig zijn wij nog lang niet zoover en wanneer het behoud van natuurschoon in Drente met evenveel kracht ter hand genomen wordt als de veenderij en de ontginningen, dan kan hier misschien nog een schoon geheel worden verkregen, dat bevrediging schenkt aan Drentenaren, Nederlanders en ieder buitenlander, die begrip heeft voor de bijzondere gesteldheid van grond en klimaat van dit merkwaardig stukje wereld. En laat ons vooral niet vergeten, dat deze bodem is vervuld van getuigenissen van de vroegere bewoners, de oudste bewoners van ons land, al is het misschien wat gewaagd, om hier te spreken van een Nederlandsch Pompeji.

Verleden jaar heeft de Nederlandsche Natuurhistorische vereeniging haar jaarvergadering gehouden te Assen en de deelnemers aan dat congres hebben een paar dagen de provincie doorkruist en, hoe vluchtig ook, het voornaamste Drentsche natuurschoon aanschouwd. Zij hebben in Zeijen de Zweedsche kornoelje gezien, zij hebben in Appelscha in een kringetje gestaan rondom het plekje, destijds het eenig bekende in Nederland, waar de *Linnaea borealis* groeit. Zij zijn in Havelte geweest bij de oude groeiplaats van *Goodyera*. Zij hebben Dr. van Giffen aanschouwd in zijn Museum te Assen, maar ook in het veld bij Eext, bij zijn opgravingen. Het Staatsboschbeheer heeft hen rondgeleid bij Gieten en bij Lhee en Dwingeloo en zij hebben aangehoord, hoe mijnheer van Nes nog *meer* bescherming opeischte voor Jeneverbes en landschapsschoon dan de boschkweekers nu reeds verleen, nog meer opmerkzaamheid voor de overblijfselen van den ijstijd, zooals thans reeds de mooie kolk bij Gieten is gespaard (maar met nog ruimer omgeving er om heen, niet waar v. N.?).

En dan de Drentsche beken met hun meanders. Iedereen die naar Assen en Groningen spoort, kan ze uit den trein zien, hoe ze kronkelen door de groen-

landen. Wij hebben stil gestaan bij de kronkels van het Loodiep, waar het schuurt tegen den heuvelrand. Telkens schuurt zoo'n kronkel door en zoo komt het, dat die stroompjes begeleid worden door „doode armen” elk weer een groeiplaats voor merkwaardige planten, een teeltplaats voor merkwaardige dieren. Menigeen herinnert zich die bocht van het Loodiep, prachtig begroeid met Slangenwortel en Waterdrieblad en omgeven met veenmoskussens vol zonnedauw. Op het „Gouvernement” in Assen liggen de plannen klaar voor de normalisatie van die beken, die dan niet meer mogen kronkelen of overstroomen en al dergelijke stoute dingen doen. En die mooie planten moeten dan maar elders een goed heenkomen zoeken. Dat is allemaal goed en wel, maar nu mag het gouvernement ook wel eens zijn vernuft, spitsen om zoo'n bekenlandschap te behouden, vooral waar het de heide raakt, want mooier park zul je in later tijden voor geen schatten meer kunnen krijgen. Ik roep hier de hulp van de Drentenaren in, en in het bijzonder die van de afdeeling Assen, om zoo'n landschap, of liefst eenige, op te zoeken. Dat stukje Loodiep met daarbij de rijke boomen- en heesterdam er achter, lijkt mij al een zeer gelukkig voorbeeld. Maar die landschappen mogen niet te klein zijn, anders maken ze geen goed figuur in de omgeving.

Nog noodiger is het behoud van groote stukken Drentsche hei, natte hei met plassen. Door de prachtige studie van Dr. W. Beyerinck over de Zoetwaterwieren in de Drentsche heideplassen hebben wij de gelegenheid om eenig besef te krijgen van het belang van die Drentsche plassenvelden voor de wetenschap en ook om te weten, dat wij niet kunnen volstaan met de vennen van Oisterwijk of Gerrits Flesch, want die Drentsche plassen zijn weer anders dan die van Brabant of Gelderland en alle hebben ze ons nog veel bijzonders te leeren. Voor de veiligheid van den zeer gevoeligen plantengroei van die plassen is het noodig, dat zij niet bereikt worden door afvalwater, door drainage water van Cultuurland en daarom is het onvoorwaardelijk noodig, dat er perceelen worden behouden van honderden hectaren groot en zoo gelegen, dat ze door een woudgordel kunnen worden beveiligd. Dat geeft meteen het voordeel, dat de gewone toerist, die niet

De Bloem van de Heide. Vijfmaal vergroot.

Foto W. BEYERINCK.

al te veel verstand heeft van Desmidiaceeën en die bij het woord *Scheuchzeria* geen aangename rilling krijgt van botanisch welbehagen, toch ook zijn vreugde kan hebben aan de uitgestrektheid en de kleuren en de levende lijnen van het landschap. En dan is er ook kans, dat de goudplevier er nog blijft huizen, want die broedt nog op enkele plaatsen in de Drentsche natte heide. Ook alweer een Noordelijke gast en met hem kunnen we de Kramsvogel gedenken, ook een Noorderling, maar die broedende is aangetroffen in de nabijheid van Wijster. Wijster, dat zegt u misschien weinig, maar dat ligt midden in het plassenveld, en van Wijster kun je naar West komen in Spier en Craloo en verder in Lhee of naar Oost naar Bruntinge, Balinge en Mantinge, met het oude verwaarloosde

Een Drentsche Heideplas.

haast ondoordringbare Mantinger Bosch, waar de Zevenster groeit tusschen dichte hulsten. Dan volgt het Balinger en Mantinger Zand, voor het grootste deel een bescheiden bezitting van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten, die ook nog in de buurt van Havelte het Brandeveen bezit.

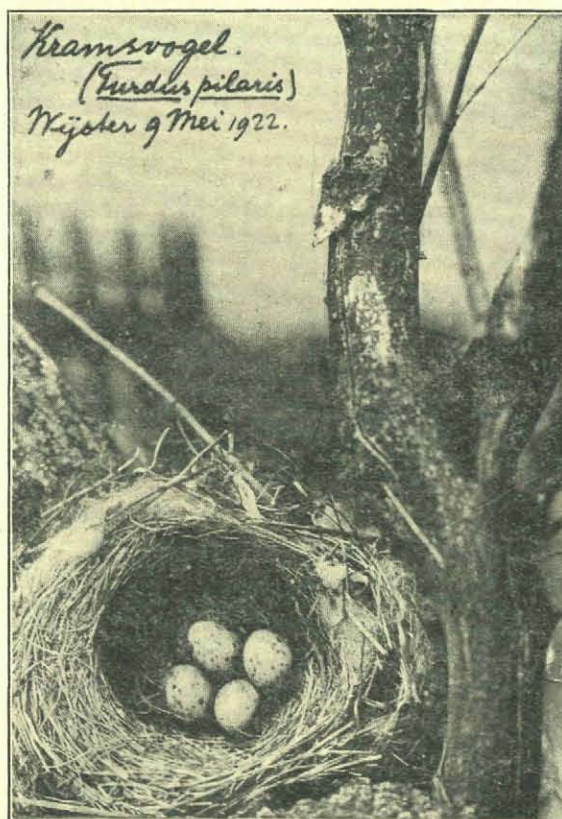
Zal zij het ooit verder brengen in onze Noordelijke IJstijd-Provincie? Voor het tot stand komen van een mooi zooveel mogelijk harmonisch cultuur-natuur-Drente zou naar ik meen een half millioen gulden voldoende zijn en voorloopig in eerste instantie anderhalve ton. Het behoud van het bosch van Heilo, heeft drie ton gekost. Maar die zijn bijeengebracht door de gemeenten Alkmaar en Heilo en door de provincie Noord-Holland. De Wolfsberg en de Muntberg bij Nijmegen

komen op hetzelfde bedrag, maar dat zijn productieve bosschen, die een bescheiden rente kunnen opleveren. Maar de Drentsche Natuurmonumenten zullen improductief zijn, evenals het Korenburgerveen.

En nu zitten we werkelijk verlegen met „Arm” Drente, dat waarlijk niet als Noord-Holland zoo maar opeens met honderdduizend gulden voor den dag kan komen, evenmin als Assen Alkmaar kan navolgen of Orvelte Heiloo. Gewest en Gemeenten kunnen hier maar weinig uitrichten. Maar nu herinneren we ons, dat er ook Nederlanders zijn en dat de Staat der Nederlanden, die zoo krachtig de ontginningen steunt en zelfs van tijd tot tijd een kwartje vindt voor de veenderij, ook voor het behoud van haar eigen natuurschoon weleens in den zak mag tasten.

Als de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten honderdduizend leden telde in plaats van tienduizend, dan waren wij dadelijk klaar, tenminste met het geld.

JAC. P. THUISSE.

FOTOGRAFISCHE LEVERMOSSTUDIE.

I. BLADEREN.

IEDERE bioloog is in 't bezit van een mikroskoop en een camera. Van het mikroskoop weet ik 't wel héél zeker; het fototoestel zal hoogstens in enkele gevallen in het instrumentarium ontbreken. Wie nu èn mikroskoop èn camera bezit kan mikrofoto's maken.

Dat zou je anders niet zeggen, als je prijscouranten inkijkt van de groote mikroskoopfabrikanten, die allen ook mikrofotografische toestellen leveren van verwarringwekkende gecompliceerdheid en van afschrikwekkende prijzen. Meestal wordt er dan ook gedacht, dat voor mikrofoto's een afzonderlijk toestel noodig is.

Nu, *noodig* is 't zeker niet. Ik bezit zelf een mikrofototoestel van Fuess, dat wel heel aardig is, maar dat ik nooit meer gebruik. En nog nooit heb ik de